

TÜRÜK

2020, Yıl/Year: 8, Sayı/Issue: 23, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 02.10.2020

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 15.12.2020

Sayfa / Page: 381-384

Book Review and Evaluation / Kitap Tanıtımı ve Değerlendirme

Yazar / Writer:

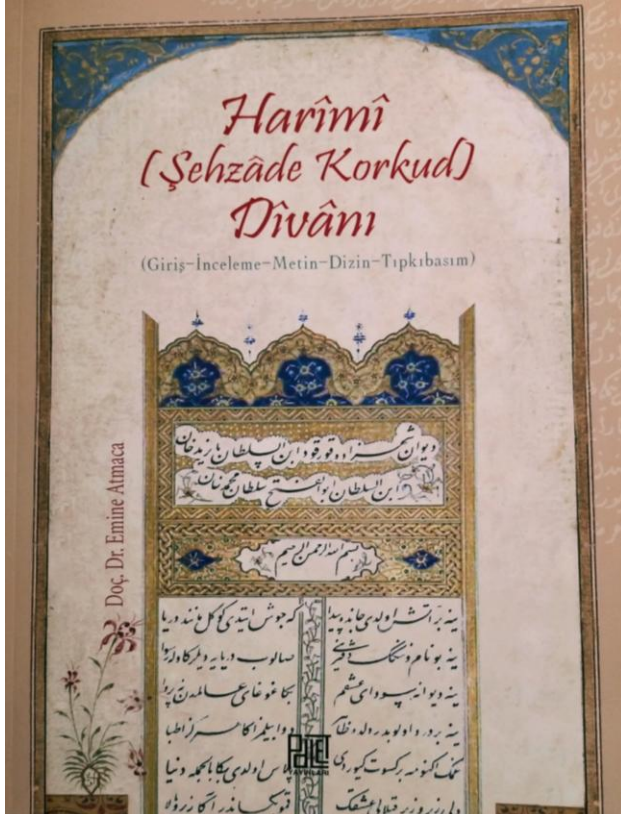

Araş. Gör. Özlem Güzel

Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ozlemavci@akdeniz.edu.tr

Doç. Dr. Emine Atmaca, ŞEHZÂDE KORKUD DÎVÂNÎ (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım), Konya 2020, 212 s. ISBN 978-605-7600-79-0

Günümüz dünyasında kültürün gelecek nesillere taşınması ve aktarılmasında temel rol oynayan dilin önemi, gerek dili bir çalışma nesnesi hâline getirmiş araştırmacılar, gerekse entelektüel bir yaşam süren kimseler tarafından çoğu kitap veya makalelerde konu edilen ve önemi toplumca kabul edilen bir meseledir. Bu noktada Türk diliyle kaleme alınmış her bir eser manzum ya da mensur olsun ayrı bir değere ve ehemmiyete sahiptir ve hem kültürün devamlılığı hem de Türk dilinin dönemlerine ışık tutması açısından değerlendirilmeye muhtaçtır. Dile ait çeşitli fenomenleri açıklayıp artzamanlı (~diakronik) incelemeler gerçekleştirerek doğru bir dil tarihi yazmak ve ayrıca dili doğru bir şekilde inceleyebilmek için en temel mesele doğru bir metin neşri ve neşredilen metnin bir dilbilimci tarafından ses, şekil bilgisi ve söz varlığı açısından ayrıntılı

biçimde incelenmesidir.

Türk tarihi boyunca hükümdarlar, şehzâdeler ve hanedan mensupları, sanatın bir himâye edeni, koruyanı, sahip çıkarı olmakla kalmayıp kendileri de eserler kaleme alarak edebiyata ve sanata hizmet etmişlerdir. Öyle ki Osmanlı padişahları arasında ilk divan sahibi olan Fatih Sultan Mehmed, *Avnî*; XVI. yüzyılın ilk şair padişahı, Türkçe divan sahibi Sultan İkinci Bâyezîd, *Adlî*; Yavuz Sultan Selim'in Batı dünyasında *Muhteşem Süleyman* olarak bilinen oğlu Kanûnî Sultan Süleyman, *Muhibbî*; İkinci Selim, *Selîm, Selîmî*; III. Murâd, *Murâd ve Murâdî*; III. Mehmed de *Adnîmahlasıyla* şiirler yazmıştır. Dahası pek çok şair padişah ve şehzâde çevrelerinde şairlerden, yazarlardan ve sanatçılardan oluşan edebî ve ilmî bir muhit oluşturmuş, böylece şiirin ve sanatın gelişmesinde etkin bir rol oynamışlardır. Şehzâde Korkud (1467 (8)-1513) da Osmanlı'nın ilim, sanat ve siyaset hayatında müessir olmuş önemli şahsiyetlerinden biridir. Sanata ve sanatçıya verdiği önemle de dikkati çeken Şehzâde Korkud, birçok ilmî ve dinî konulara hâkimiyeti olan ve bu konular hakkında çeşitli eserler vücûda getirmiş bir şehzâdedir. İlmî konularda yazdığı eserlerin yanı sıra bazı sanat dalları ile de ilgilenmiş, özellikle Harîmî mahlası ile yazdığı şiirleri bu konunun araştırmacıları tarafından çeşitli yönleriyle incelenerek ortaya konulmuştur. Fakat Harîmî'nin şiirleri çeşitli sebepler dolayısıyla günümüze toplu bir divan şeklinde ulaşmamıştır, yalnızca bugün için Millet Kütüphanesi'nin kurucusu olan Ali Emirî Efendi'nin Harîmî'ye ait şiirleri çeşitli mecmualardan toplayarak oluşturduğu bir divançeden söz edebiliriz. Söz konusu bu divançe, bugün Millet Kütüphanesi'nde Manzum Eserler Bölümü No: 104'te yer almaktadır. Divançenin Ankara Millî Kütüphane'de de bir mikrofilm mevcuttur. Bu divançede, 2 beyitlik Arapça bir şiir 2 beyitlik Türkçe bir şiir ve beşerî veya ilâhî aşkı konu edindiği toplam 52 gazel bulunmaktadır.

Şehzâde Korkud Dîvânı adlı bu çalışmada Ali Emirî Efendi'nin Şehzâde Korkud'a ait olduğunu düşündüğü ve uzun gayretleri neticesinde derlediği divançe konu edinilmiştir. Eserin dil incelemesini gerçekleştiren Doç. Dr. Emine ATMACA çalışmasını, *Giriş, İnceleme, Şehzâde Korkud'un Dîvânı'nda Tespit Edilen Söz Varlığı Özellikleri, Şehzâde Korkud'un Dîvânı'nda Tespit Edilen Eskiçil Özellikler, Metin, Sözlük ve Tıpkıbasım* şeklinde toplam 7 bölüm başlığı altında düzenlemiştir (s. 29-212).

Çalışmanın *Giriş* bölümünde, Şehzâde Korkud'un hayatı, şahsiyeti, taht mücadelesi, kültürel hizmeti ve dinî ilimler, tasavvuf, ahlak ve nasihat türünde kaleme aldığı eserleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir (s. 29-32). Devamında *Eserin Meydana Getirilişi ve Telif Tarihi* başlığı altında ise divançenin Ali Emirî Efendi tarafından bir araya getirilişi ve eser hakkında daha evvel Filiz Kılıç'ın "Osmanlı Hanedanından Bir Şair: Şehzade Korkut" (1996: 203-219) adlı Bilig'de tanıtıcı makalesi, Öykü Akın'ın "Harîmî (Şehzâde Korkud) Dîvânı'nın Nesre Çevirisi ve İncelenmesi" (Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 2009) konulu Yüksek Lisans Tezi ve Yakup Yılmaz-Şahmeran Baltacıoğlu-Erdal Hamami'nin ortaklaşa hazırladıkları *Şehzade Korkud Dîvânı İnceleme-Metin-Dizin (2016)* adlı çalışması hakkında bilgi verilmiştir (s. 33-36).

Yazılış (~ İmla) Özellikleri, Ses Bilgisi ve Şekil Bilgisi adlı toplamda üç alt bölümden oluşan *İnceleme* bölümüne ilk olarak *Yazılış (~ İmla) Özellikleri* şeklinde bir bölüm eklenmiştir. Bu bölümde, Şehzâde Korkud'un Dîvânı'nda yer alan Uygur, Arap ve Fars yazım geleneği hakkında

bilgilendirici bir bölüm eklenmiştir. Böyle bir bölüm eklenmesi öncelikle Eski Oğuz Türkçesi dönemi gibi sağlam imla özellikleri göstermeyen bir dönem için oldukça aydınlatıcı olmuştur. Bu bölümde, metinde yer alan Uygur, Arap ve Fars yazım geleneklerine ait özellikler tespit edilip örnekleri ile birlikte ortaya konulmuştur. Eski Uygur imlasının özelliklerinden olan bazı eklerin gövdeden ayrı yazılması ve kelimelerde bütün ünlülerin gösterilmesi ile ilgili birkaç örnek şu şekildedir: *géceler* لركيجه, *katlanmaya* قاتلانمايه, *yürür* يورور, *odlara* اودلاره, *yüregimi* يوراكومي, *şulamağa* صولاماغه, *taşğun* طاشغون, *kağyu* قايغو, *olur* اولور vb. Arap ve Fars yazım geleneği ile ilgili ünlü ve ünsüzlerin yazımı, bazı ek ve şekillerin yazımı ve ayrıca yabancı kelimelerin nasıl yazıldığı ile ilgili örnekler bu bölümde yer almıştır (s. 37-47).

Çalışmanın *Ses Bilgisi* adlı bölümünde, *Ünlüler* başlığı altında eserde bulunan ünlü değişimleri, ünlü yutulması, birleşme, geçişme, ünlü uyumu gibi ses olayları sebepleri ile ele alınmış olup Eski Türkçe ve Eski Oğuz Türkçesi dönemleri ile karşılaştırılarak örnekler üzerinden gösterilmiştir. *Ünsüzler* kısmında ise ünsüz değişimleri ele alınarak ünsüzlerde meydana gelen ötümlüleşme, ötümsüzleşme, süreklileşme ses olayları örnekleriyle ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Bu bölümde ayrıca ünsüz uyumu, ünsüz yutulması, hece teklesmesi, ünsüz erimesi, ünsüz türemesi, ünsüz düşmesi gibi konular üzerinde durulmuştur (s. 49-63).

Çalışmanın *Şekil Bilgisi* bölümünde ise metinden tespit edilen bazı ek ve kelimeler kullanılışları ile incelenipörnekleriyle ortaya konularak okuyucunun dikkatine sunulmuştur (s. 65-89).

Çalışmanın *Şehzâde Korkud'un Dîvânı'nda Tespit Edilen Söz Varlığı Özellikleri* başlığı altında tespit edilen kelimeler eşya adları, insan bedeni ile ilgili adlar, bitki ve hayvan adları, din ve tasavvuf ile ilgili kelimeler, hava ve doğa olayları ile ilgili kelimeler, meslek adları, zaman kavram adları, gıda madde adları, sayı adları, yansıma kelimeler, yer adları, şahıs adları, renk adları, gök cisimlerinin adları, burç adları, millet adları vb. belli kavram alanları başlıklar altında verilmiştir (s. 91-96). Ardından gelen *Şehzâde Korkud'un Dîvânı'nda Tespit Edilen Eskicil Özellikler* bölümünde, *esri* (< *esür-(ü)k), *igende*, *kaçan* (< *ka +ça+n), *kamu* (<kamuğ/kamağ), *kañğı*, *kanı*, *söyin*- vb. gibi Eski Türkçede kullanılan kelimeler tespit edildiği gibi ve -(y)IsAr, -(y)UbAn eklerine de değinilmiştir (s. 97-101).

Çalışmanın *Metin* bölümünde ise *Türk İlmî Transkripsiyon Sistemi* esas alınarak metin çeviri yazılı bir şekilde yeni yazıya aktarılmıştır. Transkripsiyonlu metnin altında Türkiye Türkçesi aktarımı tekrara düşmemek kaydıyla verilmemiştir. Çünkü Öykü Akın'ın *Harîmî (Şehzâde Korkud) Dîvânının Nesre Çevirisi ve İncelenmesi* (2009) ve Yakup Yılmaz-Şahmeran Baltacıoğlu-Erdal Hamami'nin (2016) ortaklaşa hazırladıkları *Şehzade Korkud Dîvânı (İnceleme-Metin-Dizin)* adlı çalışmalarında transkripsiyonlu metnin altında Türkiye Türkçesi aktarımı verildiğini yazar, bu sebeple tekrara düşmemek kaydıyla bu çalışmada verilmediğini belirtmiştir (s. 103-127).

Çalışmanın *Sözlük* bölümünde eserde geçen bütün kelimeler anlamları ile birlikte kelimenin bulunduğu satır ve sıra numaraları ile birlikte verilmiştir. Aynı zamanda yabancı kökenli kelimelerin hangi dilden alıntılındığı kelimenin ardından parantez içerisinde gösterilerek okuyucuya sunulmuştur. Sözlükte *kıl*-, *eyle*-, *ol*- vb. gibi bazı yardımcı eylemlerin anlamları verilirken önce geldiği ismin anlamı verilmiş sonrasında ise isim ile birlikte fiil anlamı sözlükte yer

almıştır. Özel adlar hakkında çok kısa bir bilgi verilmiştir. Bazı şahıs adları tam olarak belli olmadığı için sözlükte yalnızca “şahıs adı” olarak verilmiş ve karşılıklarına bugünkü söyleniş şekilleri yazılmıştır. Yazar sözlük hazırlanırken eserin bağlamına (~context) özellikle dikkat ettiğini bizatihi belirtmiştir (s. 129-163).

Çalışmanın son bölümünde ise metnin *Tıpkıbasımı* yer almaktadır. Bu bölümde incelenen Şehzâde Korkud Dîvânı'nın asıl metinleri yer almıştır. Ayrıca Ali Emiri Efendi'nin derlediği nüshalar dışında, Pervane Beg'in nazire mecmuasından bulunanlar da bu *Tıpkıbasım*'ın sonuna eklenmiştir (s. 165-212).

Şehzâde Korkud Dîvânı, Türk dünyasında hem tarihî hem de edebi bir değer olan Şehzâde Korkud'u ve şiirlerini tanıtmaya bakımından oldukça önemlidir. Özellikle Divan edebiyatı sahasında emek ve gönül verenler ile bu edebiyat metinlerini anlamaya ve anlatmaya çalışanlar için oldukça ciddi bir kaynaktır. Bu divan, XIV. sonu ile ve XV. yüzyılda kullanılan Türk dilini aydınlatması açısından Türk dili ile oluşturulan her eser gibi değerlidir ve bu divanın dil özelliklerinin ayrıntılı olarak incelemesinin yapılması ile bu alana büyük bir katkı sağlanmıştır. Eser, Türk dili üzerine çalışan lisans, yüksek lisans, doktora öğrencileri ve öğretim üyelerinin yararlanabilecekleri bir kaynak hüviyetine sahiptir. İlim âlemine titiz çalışması ile bu eseri kazandıran Doç. Dr. Emine Atmaca'yı edebi metinlerin neşri konusunda böyle örnek gösterilebilecek bir çalışma ortaya koyduğu için kutluyor, eserin hem dil hem de edebiyat sahasına hayırlı olmasını temenni ediyoruz.